

NYERGES GÁBOR ÁDÁM

Énke és az elfeledett dalnok¹

A lírikus Karinthyról

Mások Énje világosan, éles körvonalakban áll előttem vagy mögöttem, megnagyítva vagy megkicsinyítve az én Énem lenséjén keresztül, de a lencse maga íveg, láthatatlan, önmaga eltűnik, mikor láthatóvá tesz másokat. [...] Én szeretem a szép, sima, kifejező szavakat, a mélyértelmű igéket, az artisztikus fordulatokat, szeretem a tragikus szavakat, mert hiszem, hogy ezek fejezik ki az életet. Az ő szótára aljas, cinikus, szemérmetlen, közönséges, perverz élvezettel gyűjtögeti az útszéli káromlásokat, a tömör és helyke, zamatos jelzőket, összeszedi és babozás nélkül használja a csavargók, jasszók, durva emberek, parasztok, katonák szokáncsét, az argót, barátja a hitetlen, alantas, külvárosi csöcselék, a romlott rikakancsgerék, a hitetlen városi zsidó, a züllött cseléd, a kávéházi ügynök. Szótárát ezektől lopkodta össze Énke, ezekkel a szavakkal rémit meg, ejt kétségbe, pirit el éppen olyankor, mikor a legszebb, legmélyebb, legzengőbb szavak kristályát keresem magamban. Legmélyebb perceimet tette tönkre, mikor közeledtem az élet értelméhez: a fájdalomhoz. [...] Ó tette tönkre a verseimet, két rim közt megszólalt hangosan, viccelve...

Karinthy Frigyes: *Én és énke*

Engedés a csábításnak

Széles körben ismert, már-már folklorizálódott tény, hogy Shakespeare drámáival szemben inkább a szonettjeire volt büszke, s főképp ezektől remélte az utókor elismerését. Karinthy Frigyes esetében hasonló a helyzet, egyrészt ismerjük a soha el nem készülő, tervezett főművéről szóló legendákat, másrészt azokat, amelyek népszerűségét meghozó, korabeli és (bár ezt életében még nem tudhatta) későbbi megítélését is elsődlegesen meghatározó humoros műveivel (mint az *Így írtoke ti*, a *Tanár úr*, *kérem* vagy *Micimackó*-fordítása) szemben „komoly” szerzeményeinek vélt alulértékelttségéről szólnak.

S bár már kiindulási pontunk is némiképp illuzórikus, mégis, engedjünk egy pillanatig a magyar irodalmi kanonizációs és irodalomtörténeti hagyomány csábításának, amely jellemző módon kevesebb szót ejt róluk és lényegesen kevésbé maradandónak szokta ítélni a „humoros” irodalmi alkotásokat, s tegyük most (paradox módon a tisztánlátás kedvéért) mi is magunkévá ezt az attitűdöt: így vizsgálva meg, mennyire is taksálták kortársai a komoly lírikus és prózaíró Karinthyt, s miképp vélekedik durván két kötetnyi, hátramaradt nem humoros verséről, s komoly hangvételű prózai alkotásairól a Karinthy-szakirodalom. Ezeket a későbbiekben ismertetett csapásírányokat áll szándékomban összevetni (s adott esetben ütköztetni, egymásraolvasni) a szerző saját életművéről, illetve annak kortárs recepciójáról alkotott véleményeivel, megnyilatkozásaival.

¹ „Egész nap sétáltunk ide oda, én egy fára, nagyon szép egyforma betűkkel belevéstem, hogy: / K. F. / A HAZA EL- / FELEDETT / DALNO- / KA / 1900. / Gyönyörű volt!” (KARINTHY Frigyes, *Gyermek kori naplók* – 1900. július 3. = K. F., *Gyermek kori naplók. 1898–1899; 1899–1900*, s. a. r. SZALAY Károly, Bp., Helikon, 1987, 94.)

Dolgozatom céljai közt ezúttal nem (már csak terjedelmi kötöttségeim okán sem) Karinthy Frigyes műveinek megítélése szerepel, pusztán azokat a kortárs (és a nagy részben azok által is befolyásolt, napjainkig keletkezett és keletkező) olvasókat kívánom szembesíteni, amelyek egyrészt a Karinthy-kultusz, másrészt a mindenkori vezető irodalmi kánon alakulásában elhelyezni és meghatározni igyekeznek az életművet.

„...és ez hogy fáj...”

Karinthy Frigyes (a magánember és az irodalmár közötti distinkció az alábbiak értelmében teljesen értelmét veszti) lírikusként érzett frusztrációira több bizonyítékot is találunk. Kezdjük mindjárt a legkézenfekvőbbekkel: a sajátkezűekkel. Az imént frusztrációkat említettem. S hogy a szóhasználat mennyire nem túlzó, igazolja maga Karinthy, aki így ír Kemény Simonnak *Zárt magánlevelében*, melyben, bár éppen nem lírai teljesítményét érintő támadásra reagál,² reakcióját és tőle szokatlan, megdöbbentően keserű kifakadását bizvást olvashatjuk egész életművéről való gondolkodása kvintesszenciájaként is:

Hát nézd, fiacskám. Így nem lehet elintézni egy könyvet és egy írói egyéniséget [...] Hanem én megmondom neked, mit kellett volna írnod erről a »Görbe Tükör«-ről, hogy bebizonyíthasd, rossz könyv. Mert be lehet azt bizonyítani, nagyon szépen. Írnod kellett volna a szomorú magyar viszonyokról és arról, hogy *tehetséges írónak kirokit kell gyártani, jól, rosszat, ahogy jön* (édes istenem! Hát te Petőfi verseit a »Hóhér kötelék«-ből magyarázod?) és *hogy azt eladja az ember a kiadónak, és ez hogy fáj az írónak és így tovább.*³

S bár Karinthy a következő zárójeles megjegyzéssel zárja írását: „(Ez is csak karikatúra, nem komoly.)”, amint azt Beck András is megjegyzi feljebb már hivatkozott írásában, a válasz egésze

olyannyira rájátszik erre a modorra – hogy egyszersmind a nyegleség és fölényeskedés paródiája is, nehezen helyre tehető stílusbravúr. Szinte lehetetlen elválasztani benne a sértő hangot a féktelen és ingerkedő mókázástól: a valóságos indulat a stílusimitáció maszkjában hetvenkedik, a játékosság pedig valódi kioktatást takar. Karinthy a maga teremtette hangok kulisszái között cikázik, olyan perlekedő dialogikusságot hozva létre, *melyben minden kimondhatóvá válik*⁴

S hogy nemcsak hirtelen fellángoló méltatlankodásról, idővel csillapuló sértettségről van szó, egy Ascher Oszkár által a hagyatékából közreadott levél szövege is alátámasztja:

[...] azt fejtegeted, hogy a jó utánzók ugyanabban a műfajban nem kiváló művészek. Aki más egyéniségét jól tudja leutánozni, az maga nem nagy egyéniség. Közvetlen ezután megjegyzed, szerény személyemmel kapcsolatban, hogy én legnagyobb sikereimet »az írók kö-

² Az előzményekről BECK András *Herczeg Ferencnek tisztelem jeléül* című írásában olvashatunk (*Herczeg Ferencnek tisztelem jeléül = Margonauták. Írók Margócsy István 60. születésnapjára*, szerk. AMBRUS Judit, BÁRÁNY Tibor, CSÖRSZ Rumen István, HEGEDÜS Béla, VADERNA Gábor, Bp., rec.ít., 2009, 700–717.)

³ KARINTHY Frigyes, *Zárt magánlevelél*, Új Revü, 1912. november 1., 74. (Kiemelések tőlem: Ny. G. Á.)

⁴ BECK András, *Herczeg Ferencnek tisztelem jeléül*, i. m., 715. (Kiemelés tőlem: Ny. G. Á.)

zött példáuk) az *Így írtok ti* című sorozatommal értem el, ahol »írókat utánoztam«. Vagyis hogy én nem is lehetek jó az írásművészetben.»⁵

Valóban igaza lehet hát Móricznak, mikor így jellemzi Karinthy hozzáállását saját poéta-szerepköréhez: „[...] nevetett ezen a szón, hogy »költő«, de hitt benne.”⁶ Olyannyira hitt, hogy levelét folytatva az *Így írtok tőből*, mint pályakezdésből, nemcsak elsődlegesen, hanem kizárólagosan a kritikai mozzanatot emeli ki a paródia (azaz, ahogy ő maga javítja ki az emlegetett levélben: karikatúra) meglehetősen bőséges funkciótárából. S bár a sértett-fölényes hangvétel mindkét korábban idézett ellentámadás esetében hasonló regisztert használ, ez utóbbi írásban már nyomát sem leljük az „ez is csak karikatúra, nem komoly”-féle, folyamatosan zárójelező, enyhítő, átverő gesztusnak. A hangnem ezúttal kizárólag haragos és kioktató (olyannyira, hogy a szerző még saját levelét sem hajlandó szignózni, túlságosan udvarias (!) gesztusnak vélvén azt⁷), s bár ebbe a szerepkörbe valóban logikusan illeszkedik a költő-íróársait már rögtön első fellépésekor kijavító, karikírozva kritizáló, virtuóz ifjú zseni képe, a konstrukció mégis ingatag. Szalay Károlyon, Fráter Zoltánon át egészen Beck Andrásig napjainkig foglalkoztatja ugyanis értelmezőit az *Így írtok ti* irodalmi identitása, vagy akár úgy is pontosíthatnánk: mércéje. Leegyszerűsítve: Karinthy valóban kizárólag általa rossznak tartott szerzőket/műveket karikírozott volna (logikusan továbbgondolva ezt implikálná a fenti Karinthy-idézet), avagy a jellegzetesség-jelenségértékűség szempontja volt-e a döntő a szövegek írásakor, illetve az *Így írtok ti* anyagának összeállításakor? Esetleg is-is? Amit mindenesetre minden érdemi elemzés leszögez: a tisztán kritikai attitűd teljességgel kizárható. Márpedig ha ez igaz, talán mégis lehet némi igazság, ha nem is a Karinthy által visszaverni-megtorolni szándékozott támadásokban, de legalább Babits emlékezésének alábbi mondataiban:

Az irodalom lehetőségei érdekelték: hogyan írnak az írók, és hányféle módon lehet írni? Paródiasorozata voltaképp az irodalom lehetséges formáinak végigpróbálása és leleplezése: irodalmi fantasztikumok és utópiák. A közönség az *Így írtok ti* után valami *Így írok én*-féle kiállást várt; de Karinthy nem volt hajlandó »egyéni« stílust és modort vállalni.⁸

Mindössze egy helyen szorul talán apró korrekcióra (avagy kommentárra) a fenti idézet: nevezetesen, bár Babits a „közönség” szót használja, bátran feltételezhetjük, hogy itt a szűkebb szakmai kört, a kritikusok és irodalmárok alkotta közönséget érti (legalábbis az *Így írtok ti* és újabb kiadásainak sikere alapján az úgymond „nagyközönség” korántsem várt Karinthytól más, pontosabban egyéni és komoly hangot). Ellenkezőleg, pontosan a legegényibb írói hangját legkarakteresebben meghatározó-megmutató műveit fogadta meglehetősen visszafogott, inkább a komolyabb szólammokkal is próbálkoz(gat)ó humoristának szóló, enyhe, udvarias érdeklődés.

⁵ KARINTHY Frigyes, *Napló, életem*, vál. és szerk. SZALAY Károly, Bp., Magvető, 1964, 741.

⁶ MÓRICZ Zsigmond, *Karinthy Frigyes*, Kelet Népe, 1940. március 1., 18.

⁷ „Nem méltatlak rá, hogy a nevemet leírjam.” (KARINTHY Frigyes, *Zárt magánlevél*, i. m.)

⁸ BABITS Mihály, *Karinthy, szellemidézés* = B. M., *Írók két háború között*, Bp., Nyugat, 1941², 200–201.

1924-es, Karinthyról szóló írásában Nagy Lajos még a későbbi babitsi mondatokénál is szigorúbban választja szét az írókat és az *Így írtok ti* szerzőjét (korántsem egyedül a magyar irodalomkritikában⁹), egyenesen odáig megy, hogy csak az *Így írtok ti* kvázi bohóckodásait „elhagyó”, kinővő Karinthy hajlandó írónak tekinteni: „De hagyjuk a persziflázsokat, Karinthy is elhagyta őket, íróvá lett”.¹⁰ És bár ha valakiről, hát a magyar humoros irodalom egyik csúcsteljesítményének, a *Képtelen természetrajz* szerzőjéről bizvást nem mondhatjuk, hogy ne lenne jártas persziflázs-ügyekben, véleményét, miszerint a komolytalan Karinthy (pontosítsunk: elsősorban a parodista) lényegében még nem író, ugyanolyan túlzónak tartom, mint amilyen egyenetlen a teljes Karinthy-életmű mai megítélése. Nagy Lajos mondata mindazonáltal önmagán túlmutatva is nagyon fontos problémára hívja fel a figyelmet: ha ugyanis a humortalansággal nem vádolható (sőt!) Nagy Lajos is (még hozzá pont Karinthyról elmélkedvén) ennyire másodlagosnak bélyegzi a szerző életművének humoros vonulatát, abból bizvást következtethetünk arra, hogy ez a másodlagos, lenézett szerep már jóval mélyebben gyökerezik a magyar irodalmi gondolkodásban,¹¹ mintsem hogy egyvalaki magánvéleményének tekintsük. Márpedig Karinthy Frigyes ilyen szempontból is rosszul járt: ha már nem lehetett része pályájának minden vonulatával egyforma megbecsülésben, ennek tetejében még pontosan azt az arcát emelik ki kortársai és nyomukban az utókor, amiért a legkevesebb megbecsülés jár a Kárpát-medencében. És hogy ezzel a helyzettel feltehetőleg ő maga is tökéletesen tisztában volt, arra többek közt megint csak a rokonlelkű jóbarát, Nagy Lajos szavai engednek következtetni:

Ebben a korszakban a tudós ráeszmél, hogy mindig is valamennyire házicselédje volt urainak, a művész ráeszmél, hogy mindig is valamennyire az udvari bohóc szerepét töltötte be. Az író nemcsak hogy nem szellemi arisztokrata többé, hanem mint a társadalmi harcok előcsatárja: vagy bűnbak, vagy konjunkturista, sőt a toll prostituáltja, elveszti mindenképpen a tiszteletet, mely valaha még Magyarországon is kijárt neki, a tisztelet helyett gyűlöletre talál, sőt furkós botos brigantizmus fenyegeti. *Ebben a korszakban Karinthy Frigyes mélységes lelki válságban van!*¹²

„Mint egy becses ajándék birtokbavételét...”

Nagy Lajos tehát ilyen előzmények után szögezi le, hogy Karinthy „[t]izenkét év alatt negyvennél több kötetet írt [...]. Mennyiségben balzaci munkásság, minőségben a novelláit, verseit és a *Capilláriát* tekintve, remekművek igénylőit is kielégítő.”¹³

⁹ Ezzel kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy a komoly–komolytalan, humoros–nem humoros és a többi fogalmak szétválasztása a Karinthy-líra esetében szigorúan kontextuális alapon történik, elvégre a nem parodisztikus versek is (mint majdnem minden értelmezőjük felhívja rá a figyelmet) hemzsegenek a könnyed lírai játékoktól és tréfáktól.

¹⁰ NAGY Lajos, *Karinthy Frigyes*, Nyugat, 1924/19, 450.

¹¹ Lásd például: „A szórakoztatás és nevetetés már ekkor megkapta alacsonyabb rendfokozatát” és a többi. (SZALAY Károly, *„Elmondom hát mindenkinek”*, Bp., Kossuth, 1987, 75.)

¹² NAGY Lajos, *Karinthy Frigyes*, i. m., 454. (Kiemelés tőlem: Ny. G. Á.)

¹³ *I. m.*, 456.

Feltehetően kevés róla szóló írás melengethette ilyen nagyon a (talán nem is annyira titkon) ehhez hasonló megítélést ambicionáló Karinthy szívét, mint ez az 1924-ben, a Nyugat hasábjain megjelent szöveg, mely így zárul: „Még ma is, még ebben a gyászos korban is, megvan a tréfás kedve, tud elmésen gúnyolni, kedvesen évődni és tud nevetni, nem a tiszta boldogság kacagásával, de a régi nevetésével. Hát még a tragikus, az igazi ereje! Az talán még mélyebbről, még hatalmasabb árban tör majd föl, ha egyszer egészen kinyílnak a zsilipek!”¹⁴

Természetesen voltak még olyan esetek, mikor Karinthyban saját kortársai felfedték a tréfamesteren túl a filozofikus, komoly hangú lírikust. Ezek közül az egyik legfontosabb Babits kritikája a Nyugat 1930-as számából, melynek már rögtön a felütése leszögezi, hogy (ezúttal) nemcsak költővel, de mindjárt nagy formátumú, jelentős szerzővel van dolgunk, mikor Karinthy verseit olvassuk: „Néhányan, akiknek a magyar vers szívünk ügye volt, tudtuk azt és számon tartottuk, hogy Karinthy, évek során át elszórva, egypár olyan verset írt meg, melyek a mai magyar költészet legjobb alkotásai közt is büszkén állnak”.¹⁵ S hogy akkor miért is oly kirívó maga a babitsi elismerés, sőt, már egyenesen a költőként kezelés gesztusa is? Maga a recenziens már a fenti idézetben is mintha a sorok közt kissé ezt (is) magyarázná, mikor Karinthy költői megnyilvánulásainak ritkásságáról, amúgy kifejezetten termékeny, bőbeszédű életműve ezen (legalábbis mennyiségileg) csenevész vonulatának rendszertelenségéről, majd pár sorral lejjebb pedig már arról értekezik, miként „nem illeszkedik az újabb irodalmi köztudatunkban kialakult kissé romantikus költőideálhoz”¹⁶ Karinthy „lírai profilja”.

Babits maga is tehát két további alternatívát kínál¹⁷ kiinduló kérdésünkre válaszul: nevezetesen, hogyan fordulhat elő, hogy a magyar irodalom egyik legfontosabb alakjának költészete (érdemben, kevés, üdítő kivételtől eltekintve) szinte teljesen reflektálatlan mindmáig? Lehet tehát a ludas egyrészt a mennyiség, a tartalom, vagy az egyenetlen arányú közönségsiker. Esetleg is-is. Babits egyébként maga is kitér

¹⁴ *I. m.*, 457.

¹⁵ BABITS Mihály, *Nem mondhatom el senkinek*, Nyugat, 1930/2, 144.

¹⁶ S nem is próbálja leplezni, maga hívja föl az olvasó figyelmét az egyértelműre: itt bizony Adyról van szó.

¹⁷ Még ha számításba kell is vennünk, hogy sok kritikusként is működő költőhöz hasonlatosan ő is mintha helyenként kicsit magáról is írna egyben, mikor cikke tárgyáról ejt szót, legalábbis mikor arról beszél, miként tér el Karinthy költészete a fősodortól, kinek nem lenne gyanús az alábbi jellemzés: „Ez a költészet egy lucidus intellektus fehér fényében jár”, illetve: „Mert ez az »intellektuális« poézis jól ismeri az ösztön logikátlan rejtelmét s a szenvedélyek útvesztőit: ismeri, de harmóniába fogja”; és még: „Igen: ebben a nagyon friss s szinte modern költőben van valami rejtett konzervativizmus”? Ez a párhuzam persze önmagában mit sem von le Babits amúgy többnyire meggyőződés szerint helytálló megállapításainak értékéből, a teljes cikk egy az egyben való komolyanvételétől azonban mégis óva intheti az értelmezőt például annak tekintetében, hogy még Karinthyról van-e szó az ilyen bizonygató részeknél, mint: „Mégis, milyen távol van ez a költészet valami hideg és száraz ú.n. gondolati poézistól!”. Gyanakvásunk értelmében persze kérdésessé válik Babits kezdeti elragadtatásának, ha valóságos nem is, mértéke mindenképp: mennyi része van ebben a lelkes üdvözlésben a „muzsikáló matematikus” Karinthy-nak, akinek huszonnégy verset tartalmazó kötetében Babits „nyolc-tíz fő-fő rangút” fedez föl, a többit, tapintatos gesztussal viszont már nem minősíti. (*I. m.*, 144–146.)

Karinthy parodista írói énjére: először ellentétbe állítva azt a *Mene Tekel* „prófétarocot öltő” „s a nagy pátosz magasságaiba” emelkedő szerzőjével, hogy aztán, mintegy saját maga oldván fel a maga (kortársaival lényegében egyetértésben) bonyolította szembeállítás, megállapítsa: „itt [„A gyermek mostanában nyugtalan” sornál] van az a szál is, mely e versek szerzőjét a parodista és humorista Karinthyhoz fűzi, akivel az irodalmi lexikonok szerint azonos”. S ha már (a dolgozatomban is használt humor-szempontú megkülönböztetés létjogosultságának dacára) megvan az az egység, amelyre már Kardos László 1926-os szövege is – meglátásom szerint máig érvényes tisztánlátással – hívja fel a figyelmet („Az *Igy írtok ti* valódi Karinthy-könyv, amelyet költőjének nem volt oka-joga kitagadni”¹⁸), már könnyebb is összehangolni az úgymond komoly verseiben is játékos, bravúros-szellemes *komoly* Karinthy-t a humorban tréfát nem ismerő humoristával: „Hangja mind ércesebb és hallhatóbb, *komohysága egyre meggyőzőbb*. De valami különös naiv és élénk komolyság ez, melyen mindvégig átlüktet a logika csillámos zenéje, amelyről beszéltünk, s átvillog a humorista kérdező szeme, átrémlik a gyermek csodálkozó arca.”¹⁹ S ha feltesszük, hogy Babits itt helyesen ítélte Karinthy költői nagysága felől, sajdulhat csak igazán bele a szívünk, hogy a jelek szerint úgy tűnik, mégsem volt elég hallható és meggyőző.

Míndezek mellé rakhatjuk bátran Robotos Imre kommentárját: „A kezdetektől úgy vélte, hogy félreértik, félremagyarázzák, s nem gondolati gazdagságát méltányolják, csupán virtuóz írói eszköztáráért részesítik előnyben”, amely még akkor is érzékeny és pontos látületnek hat, ha közben nem téveszthetjük szem elől: Robotos kissé regényes monográfiájában (*Utazás egy koponya körüli*) nem igazán mutatkozik képesnek rá,²⁰ hogy érdemi különbséget tegyen irodalmi (fikciós vagy félfikciós kontextusba helyezett) és memoár-jellegű megnyilatkozások között. Ettől függetlenül Robotos lényeges pontra tapint rá, hasonlóképp, mint pár oldallal később is, mikor Karinthy-nak a Nyugat 1931. évi 22. számában közreadott *Önarcképe*nek ebből a szakaszából idéz hosszabban:

Ó igen, jólesett volna a hiúságnak, ha költőnek kiáltanak ki, nagy költőnek, a legnagyobbnak, költőfejedelemnek - de hogy meg is játsszam ehhez a költőt, ahogy illik, ahogy őt a költészet barátai elképzelik, elborult tekintettel, a messzeségbe meredve... ködös szavakat rebegve a pithiaszéken, mintha az ihlet volna állandó a költőben s nem az ihletre való képesség - nem, ezt nem bírta volna a gyomrom. Ismerem az ihlet állapotát s hiszem, hogy lesz még benne részem - de hogy az ihlet mutassa útamat, ez a kék lidércfény, lápok mélysége fölött, nappal is - nem, ennél többre becsültem ama vakító csillagot, ott fent az égen, mikor delelőt jelez! S így történt, hogy egyik fejet a másik után próbáltam ki nyakamon, ha arról volt szó, hogy mutatnom kell magam valaminek - de ha túlzott sikerem volt egy humoreszkkal, éppen úgy nyugtalan lettem, mint ahogy rögtön kapálóznom, mozognom és ágálnom kellett, hogy egy

¹⁸ KARDOS László, *Karinthy Frigyes*, Nyugat, 1926/1, 23.

¹⁹ BABITS Mihály, *Nem mondhatom el senkinek*, Nyugat, 1930/2, 146. (Kiemelés tőlem: Ny. G. Á.)

²⁰ Lásd egyik lábjegyzetét („Külső megjelenéséről [Karinthyéről] Kosztolányi Dezső *Esti Kornél*ként tesz említést”) és társait (igaz, hasonló összemórást már Halász László Karinthy-könyvében is találunk, szinte szóról szóra ugyanígy: „Kosztolányi pedig Esti Kornélként emlékezik vissza”). (HALÁSZ László, *Karinthy Frigyes. Arcok és vallomások*, Bp., Szépirodalmi, 1972, 36.)

lírai vers, vagy szívbőljövő próza hatása alatt a költészet pompás ravatalára akarták emelni eleven testemet, tetszhalottnak.²¹

Ebben is biztosan valami jó vicc van

Persze maga a karinthyi pályakezdés már önmagában is megérne egy esettanulmányt. Jelzésértékű, hogy ez a rendkívül tudatos szerző, aki, mint Beck András is írja, 1912-ben egy „jól felépített írói fellépés” keretében egyszerre öt kötetrel (!) indult az irodalmi pályán (*Így írtok ti*, karcolatok, 1912; *Esik a hó*, elbeszélések, 1912; *Görbe tükkör*, karcolatok, humoreszkek, 1912., *Együgyű lexikon*, karcolatok, humoreszkek, 1912, *Ballada a néma férfiakról*, elbeszélések, 1912.) első könyvei között nem jelentetett meg versgyűjteményt. Akár úgy is fogalmazhatnánk: összehangolt időzítéssel indult egyszerre novellistiként, parodistaként, humoristaként és kritikusként (az eredeti tervek szerint az *Írások írókról* is 12-ben kellett volna, hogy megjelenjen), költőként azonban 1930-ig (*Nem mondhatom el senkinek*) nem jelentkezett kötetrel. Mindez gyanús lehet, elsősorban abból a szempontból, hogy Karinthy lírikusi ambíciói vagy csak később nőttek meghatározóvá (azonban, amint arra többek közt Szalay Károly is rávilágít: „[a] filológia mai állás szerint Karinthy költőnek, elbeszélőnek, műfordítóknak készült, s csak később módosult pályája humoros-szatirikus irányba”²²), avagy ekkoriban valamilyen általunk egyelőre nem ismert okból háttérbe szorítottak a fent felsorolt szerepkörök javára. Akárhogy is, Karinthynek mindenképpen számolnia kellett azzal, hogy költőként irodalmi megítélésének alapja (legalább első, önálló lírai kötetének megjelentetéséig feltétlenül) az *Így írtok ti* karcolatsorozata lesz, 1912 után pedig már az *Így írtok ti* óriási sikeréből²³ akár arra is következtethetett, hogy mindennek a megváltoztatásához talán nem is lesz elég egy végre valahára kiadott verseskötet. Menteghetjük persze a lírikus Karinthy-t a fiatalság, mohóság jól ismert sablonjával, miszerint az ifjú poéta elsősorban rövidtávon tervez és inkább indítja pályáját (már csak a kezdeti *Fidibusz*-publikációk alapján is²⁴) a sikerrel kecsegtető karikatúragyűjtemény darabjaival, mintsem nemkarikatúrisztikus verseivel. E mellett szólna Nagy Lajos 1924-es mondata is: „Ifjúkori életével s lelki szerkezetével determinált, hogy először is azokat az irodalmi persziflázásokat írta meg, amelyek az *Így írtok ti* című kötetében vannak egybegyűjtve”²⁵.

Ami a kortárs olvasói Karinthy-szemléletet illeti, továbbra is bátran hivatkozhatunk Nagy Lajos pontos látásmódjára, mikor így ír: „Karcolatírói [a kifejezést ezúttal krocki-értelemben használva – Ny. G. Á.] tevékenységének bázisa az *Így írtok ti*vel

²¹ ROBOTOS Imre, *Utazás egy koponya körül*, Kolozsvár, Dacia, 1982, 5; KARINTHY Frigyes, *Önarckép*, Nyugat, 1931/22, 497–500. (Kiemelés tőlem: Ny. G. Á.)

²² SZALAY Károly, „*Elmondom hát mindenkinek*”, Bp., Kossuth, 1987, 75.

²³ „Az *Így írtok ti*vel is megtörtént a minden igazi nagy tehetségnek kijáró szakértői baklövés [...] azután egyike lett a legnagyobb magyar könyvsikereknek.” (NAGY Lajos, *Karinthy Frigyes*, i. m., 450.)

²⁴ „Mikor az első persziflázások a *Fidibusz*-ban megjelentek, két-három napig azokról beszélt az egész város.” (Uo.)

²⁵ NAGY Lajos, *Karinthy Frigyes*, i. m., 450.

szerzett népszerűsége, ezt a népszerűséget karcolataival még fokozza. Egy-egy karcolatának már az első mondatára elneveti magát a »jámbor« olvasó, *akinek már kész és megváltoztathatatlan véleménye van az íróról*: az egy vidám, gonoszkodó, mulató és mulattató fiatalember, akinek talán minden gondolata valami »huncutság«, akinek minden szava tréfa, akin akkor is nevetni kell, ha azt mondja: a kutya ugat, sőt ha azt mondja, hogy jaj Istenem, sőt ha elesik és megüti magát, mert hát ebben is biztosan valami jó vicc van.”²⁶

Igaz, egyes nyilatkozataival maga Karinthy is arra enged(het)te következtetni a mindenkori olvasót, hogy a fidibuszos paródiakorszak, illetve az *Így írtok ti* sikere valahogy nem annyira a lírai írás mellett, vagy annak egy formájaként, mintsem inkább *behette* jelentkezett. Ennek ékes példája 1928-as, amolyan félkomoly nyilatkozata a *Déliabáknak*: „Irodalmi műfajokban ismertetem tehát ezt a biogenetikus fejlődést, amit az embrió tesz meg a hal, a disznó és a majom formáján át a születésig. Ha kedvelném a paradoxonokat, mint ahogy ön tudja, hogy nem kedvelem, azt mondhatnám, hogy a nyilvánosság számára akkor írtam, amikor – 19 éves koromban – belső értelemben vett irodalmi karrieremet befejeztem, amikor a legkésőbbi irodalmi műfajon, a lírán túljutottam. Ekkor kezdtem a Fidibuszba írni.”²⁷

(Mégsem elég) „sokféle tükörben mutatkozom”?

Mint arra már utaltam, a szerző halála utáni néhány évben íródott visszaemlékezések, pályáösszegzések, rövidebb-hosszabb életrajzvázlatok, de akár a köztudatot aktívan formáló napi- és hetilap-nekrológok is nagy mértékben hozzájárultak a ma ismert irodalomtörténeti Karinthy-kép kialakulásához. Jelzésértékű például a Magyarország 1938. augusztus 31-én megjelent nekrológja, amelyben, „örökre fennmarad[ó] ragyogó alkotásai” közt szó esik az *Így írtok ti*-ről, a *Tanár úr, kérem!*-ről, három novelláskötetről is (*Gyilkosok*, *Krisztus vagy Barrabás*, *Esik a hó*), továbbá a *Capillariá*-ról, a *Mennyei riport*-ról, az *Utazás a koponyám körül*-ről, illetve bár „a színpaddal kevesebbet törődött”, azért a *Holnap reggeltől* és a *Bűvös szék*-ről is, továbbá „pompásan” sikerült műfordításairól is. Költő azonban, legalábbis, ha a Magyarországból tájékozódunk,²⁸ feltehetően nem volt.²⁹

Ismételten Robotos Imre nyomán idézek³⁰, ezúttal az *Így írtok ti* bővített kiadásának előszavából: „[...] jobb szeretném, ha inkább semmi nyoma nem maradna annak, hogy éltem és írtam, mint annyi, hogy az *Így írtok ti* az én nevemhez fűződik

²⁶ Uo.

²⁷ SZILÁGYI Ödön, *A Parnasszus tetején*, Délibáb, 1928/3–4, 15.

²⁸ Az eset pedig korántsem kivívó, éppen hogy példaértékű szűrőpróbaszerűsége okán áll itt most – sajnálatos terjedelmi megkötöttségeim okán – egymagában

²⁹ FRÁTER Zoltán, *Mennyei riport Karinthy Frigyesrel*, Bp., Magvető, 1987, 335.

³⁰ Nem áll(hat)ván meg egyszersmind, hogy újfent felhívjam a figyelmet a monográfus kiváló hetedik érzékére, mellyel idézetet választ, még ha Robotos e fent kiemelt találatá felett érzett örömet némileg be is árnyékolja, hogy az idézetet így kommentálja – véleményem szerint ezúttal tévesen ítélve –: „[E] kategorikus elhárításban föltétlenül volt valamelyes póz”.

– kínosan szégyellném magam, ha többet jelentene ez a könyv, akárcsak a napi események történetében is, mint amennyit az én életemben jelentett” – írja a szerző (a sors iróniájaként) mindmáig legkiemelkedőbbnek tartott és legnépszerűbb művéről.³¹

Márpedig, ha a fentiek alapján elfogadjuk a feltételezést, miszerint Karinthy 1. maga is élt a komoly–komolytalanság mentén történő megkülönböztetéssel,³² 2. többre becsülte, vagy legalábbis nyíltan is hiúbbnak mutatkozott úgymond komoly műveire, tehát 3. valóban bánta, ha nem is az *Így írtok ti* sikerét, de annak kiemelkedő, többi művével szembeni abszolút érvényesülését („Felületesség lenne ezt a kisebbítő, elhárító gesztust a divatos világfájdalom pózának tudni be” – erősít meg minket Dolinszky Miklós); komoly dilemmához érünk a fentebb nagyon is tudatosnak minősített karinthyi pályakezdés megítélésével kapcsolatban.³³

Én mindezek alapján ugyanis csak két lehetőséget látok. Vagy azt, hogy Karinthy, minden tudatosság és tervezés ellenére is, ifjonti fejjel némiképp elszámította magát a pályakezdés éveiben, vagy a paródiák várható sikerét becsülte alá, méghozzá nagyságrendekkel (ez azonban valószínűtlen, tekintve, hogy szinte minden róla szóló szakszöveg megemlíti, hogy a paródiák – melyek célpontjai közt ekkoriban Adyn kívül még gyakorlatilag nincsenek is nyugatosok! – már a fidibuszos első közlésekkor is kitörő sikernek örvendtek), vagy azt, hogy Karinthy éppenséggel a fent említett aránytalanságot is belekalkulálta irodalmi fellépésébe, sőt, talán éppen az *Így írtok ti* várható sikerétől remélt olyan áttörő sikert, amelynek, mondhatni farvizén felevezve immáron nem parodisztikus, sőt, nem humoros művei is hasonló (el)ismertségre tehetnek szert a későbbiekben.³⁴ Ez a változat egyben azt is jelentené, hogy az 1912-ben huszonöt éves, s nyilvánvalóan a legtöbb pályakezdő íróhoz ha-

³¹ KARINTHY Frigyes, *Így írtok ti*, Bp., Szépirodalmi, 1979, 124.

³² Ahogy arra már néhány lábjegyzettel feljebb is utaltam, mind Karinthy és kortársai, mind Karinthy utókora (meglehetősen biztonságosan alkalmazva a kissé leegyszerűsítő kategóriákat) élt a komoly–komolytalan, vagy más terminológiával: „paródia–igazi vers” megkülönböztetéssel. Ez utóbbi bizonyult az Ungvári Tamás szerkesztette életmű-sorozat részeként megjelent *Nem mondhatom el senkinek. Versek* kötet egyik fő szervezőelvének is: „Ez a kötet mellőzte a költő néhány versét, de felvette az *Így írtok ti* néhány csakugyan önálló költői alkotásának is felfogható darabját. [...] A versparódiák így természetesen az *Így írtok ti* majdani kötetében kerülnek kiadásra.”, illetve: „A *Nyájás anyú lepényelt* a Nyugat közölte, 1928. jan. 1-én. Talán a műfaji bizonytalanság volt az oka, hogy Karinthy nem vette fel kötetébe: Füst Milán-paródiának indul, *végül azonban igazj verssé lesz.*” Ezek az idézetek is azt hivatottak igazolni, hogy bármily esetlen kategorizálási elvnek tűnjék is a humor alapján meghúzni azokat a bizonyos döntő határvonalakat a Karinthy-líra emlegetésekor, az erről szóló eddigi diskurzus terminológiája alapján valójában az említett és dolgozatomban is használt distinkciótól való eltérés igényelne (mostani és fentebbi lábjegyzetnél hosszabb) magyarázkodást. (*Nem mondhatom el senkinek. Versek*, szerk. UNGVÁRI Tamás, Bp., Szépirodalmi, 1977, 192.)

³³ DOLINSZKY Miklós, *Szó szerint. A Karinthy-passió*, Bp., Magvető, 2001, 15.

³⁴ Dolinszky Miklós, az 1920-as *Kacsalábon forgó kastély* egy idézett részletéhez fűzött kommentárja is ezt a teóriát látszik erősíteni: „A töretlen sikerű, megkérdőjelezetlen tehetségű író maszkjában olyasvalaki leplezi itt le magát, aki még a startvonalnál lecövekelt, és az életmű megvalósíthatóságának esélyeit latolgatja.” (*I. m.*, 13.) Továbbá: „(Ön)vádja, hogy az *Így írtok ti* közönségigényt generált, amely a komoly írók háttérbe szorította, utólagos történet, annak a történetnek kivetítése, melyet magában a kötetben egyszerűen már elmesélt.” (*I. m.*, 17.)

sonlóan sikeréhes és türelmetlen fiatalember egy kicsit eladta a lelkét az ördögnek. A végeredmény pedig, hogy egészen pontosan hol is csúszhatott hiba a számításba, nevezetesen, hogy pályakezdési terveit később megbánta-e, avagy már kezdetben rosszul mérte fel, túlbecsülte nem humoros műveinek várható sikerét, gondolatmenetünk szempontjából végsősoron mellékes.

(Zárójelek közt azonban megjegyzendő, hogy nem lévén Karinthy előtt még egy olyan szerző a magyar irodalom történetében, aki rögtön paródiákkal kezdte volna irodalmi pályáját,³⁵ az ifjú Karinthy Frigyesnek sem lett volna kinek a példájából okulnia előrelátóan – ahogy ma már egy pályakezdő szerző, paródiái közreadása előtt biztvást számolna azzal, hogy hogyan járt Karinthy.)

Kardos László már 1926-ban sem kerülgeti a forró kását, így summázza a fenti problémát a Nyugatban: „A költő maga ezt a nagy hatású, népszerű kis kollekciót [az *Így írtok tít* – Ny. G. Á.] később nyűgnek érezte: úgy látta, hogy ez a könyv a közönség szemében őt egyszer s mindenkorra irodalmi torzképrajzolóvá, ötletes csúfolódóvá bélyegezte. Úgy járt, mint a komikus színész, akinek legszomorúbb szavaira is csak kacajjal válaszol a karzat”.³⁶ Ez a (hangsúlyozzuk, még a tárgyalt szerző életében, még hozzá „hazai pályán”, a Nyugatban kelt) szöveg, túl azon, hogy érzékletesen diagnosztizálja Karinthy megnemértettségi (árnyaljunk: félreértettségi) komplexusát, híven szemlélteti azt is, hogy bizony, maga a humorban tréfát nem ismerő szerző is különbséget tett (szem előtt tartva, hogy a határesetek száma a distinkció meglététől is még igencsak jelentékenynek mondható) humoros és nem-humoros művei között, nemcsak „műfaji”, technikai kérdésekben, hanem azok megítélésében, velük szemben támasztott elvárásainak, illetve hozzájuk fűződő érzelmi viszonyának tekintetében is.

Döntő lényegességű belátni, hogy Karinthy már a bővített kiadás 1921-es megjelenésére is olyannyira elidegenedett az *Így írtok títől*, hogy szokatlan módon pont az inkriminált mű előszavában nyilatkozott (meglehetősen komoly, irónia- és gúnymentes hangnemben) a műhöz fűződő (mint a fenti idézetből egyértelműen láthatjuk), igencsak megromlott viszonyáról. Nem kell túlzott spekulációkba bocsátkoznunk ahhoz, hogy megbecsüljük, pályafutása későbbi éveit során, olvasva az őt mind egyre csak humoristaként, a magyar irodalom örök bohócaként aposztrofáló írásokat, milyen mértékűvé fajulhatott Karinthy Frigyes fent vázolt idegenkedése önnön (paradox módon viszont mindvégig gőzerővel üzemeltetett) humoros irodalmi tevékenységével szemben.

„Mert az a fontos, hogy figyeljenek”

Karinthy Frigyes lírai teljesítményével kapcsolatban – azon ritka kivételek alkalmával, mikor épp nem sokatmondó csendbe burkolózva agyonhallgatta, tüntetően

³⁵ S pláne ebben a formában – LACZKÓ Gézát idézve: „A Karinthy előtti pastiche-ok itthon és külföldön [...] csak alkalmoszerű tréfák voltak[...]” (*Karinthy* = L. G., *Öröklés és bódítás*, Bp., Szépirodalmi, 1981, 322.)

³⁶ KARDOS László, *Karinthy Frigyes*, Nyugat, 1926/1, 22.

nem kívánta észrevenni – jellemzően megoszlott az utókor véleménye. Bálint György, Ungvári Tamás vagy Beck András például „lelke mélyén remek lírikusnak”, „költőnek is nagynak”³⁷ tartja, ezzel ellentétben Szalay Károly a *Nem mondbatom el senkinek* kötetet viszont így értékeli: „[...] zsenyéiben, első kötetében az érzelem intenzitását és a gondolat gazdagságának hiányát formai bravúrokkal, harsánysággal, bombasztikus megoldásokkal, szómágiával igyekeznek pótolni”.³⁸ S bár Szalay e kiemelt mondatában mintha inkább írta a megszokott Karinthy-sztereotípiákról, mintsem magáról a költőről, meggyőződését a későbbiekben hosszas elemzéssel igyekezik igazolni – ezzel egyszersmind el is ismerve a versek elemzésre való jogsultságát, mégha összességében Karinthy kortársaival (Adyval, Kosztolányival, Babitscsal, Tóth Árpáddal és Füst Milánnal) összehasonlítva rendre rosszabbnak is hozza ki. Fontos megjegyezni, hogy a teljes Karinthy-líráról alkotott véleménye ennél árnyaltabb, az *Üzenet a palackban* verseit például magas színvonalúnak és lebilincselően szépnek találja. Tarján Tamás egyik írásában kijelenti: nincs meggyőzve afelől, hogy Karinthy nagy költő lenne.³⁹ Robotos Imre sincs maradéktalanul megelégedve Karinthy költészetével, igaz, tekintetbe véve, hogy milyen szempontok alapján mond ítéletet a két megjelent Karinthy-verseskötet „költői üzeneteiről” („[a]z egyéniség és személyesség feloldása a közösségi szolgálatban [...] érdemel megkülönböztetett figyelmet”), konklúzióját, miszerint „gondolati értékei mellett sem nyújt maradandó költői élményt”, akár hízelgőnek is tekinthetjük.⁴⁰

Hegedűs Géza, amellet, hogy biztos érzékkel jelzi a magyar irodalomtörténetírás egyik súlyos mulasztását („Karinthy, a költőt az irodalmi közvélemény és a köznépszerűség elől sokszoros függönyökkel takarja el Karinthy, a novellista, Karinthy, a fantasztikus és filozófiai regények írója, Karinthy, a humanizmus rendszertelen bölcselője és harcos publicistája, meg Karinthy, a drámaíró”⁴¹), elsődleges írói vonásának tekinti Karinthy pályájának lírai vonulatát. Mint írja: „De Karinthy mégsem amúgy mellékesen volt költő: lírája benne gyökerezik egész életművében, nyelvi- és formakultúrája odaköti a *Nyugat* nemzedékéhez, és ennek a nemzedéknek semmivel sem kisebb nagyságrendű és semmivel sem kevésbé egyéni arculatú poétája, mint a többiek, beleértve a személy szerint is hozzá legközelebb állókat: Kosztolányit és Füst Milánt.”⁴²

Rónay László amellet, hogy meggyőződése szerint igen éleslátóan lényegi kapcsolódást sejt Karinthy *Nihilje* és a pályakezdő Tandori költészete közt (sajnálatos, hogy legjobb tudomásom szerint mindmáig nem készült tanulmány ebből az összehasonlításból kiindulva, gyanúsnak tűnik ugyanis, hogy az összevetés által mind Tandori-, mind Karinthy-képünk jócskán gazdagodna, színesedne), jelzésérté-

³⁷ BÁLINT György, *A két macska költője* = B. Gy., *A toronyőr visszapillant*, Bp., Magvető, 1961, II, 307–310.

³⁸ SZALAY Károly, „*Elmondom hát mindenkinek*”, Bp., Kossuth, 1987, 255.

³⁹ TARJÁN Tamás, *Nihil non*, Jelenkor, 2011/3, 299–302.

⁴⁰ ROBOTOS Imre, *Utazás egy koponya körül*, i. m., 180–192.

⁴¹ HEGEDŰS Géza, *Karinthy Frigyes: „Struggle for life” = Miért szép? Századunk magyar lírája verselemzésekben*, ALBERT Zsuzsa, VARGHA Kálmán, Bp., Gondolat, 1974, 234.

⁴² *Uo.* (Kiemelés tőlem: Ny. G. Á.)

kü előadásában/tanulmányában, a *Karinthy Frigyes, a költő*ben Hegedűshöz hasonlóan érzékeli és jelzi is a Karinthy-problémát, de annyiban tovább is megy, hogy kimondja: „[...] költészetét mintha általában is érdeménél kevesebbet emlegetnénk”.⁴³

Ennél a belátásnál merészkedik még egy lépéssel messzebb Angyalosi Gergely, mikor a fenti Rónay-szöveget is tartalmazó, általa szerkesztett *Bíráló ábruhában* című Karinthy-tanulmánykötet előszavában feltehetően a fentiekhez hasonló következtetésekkel idáig jut: „ennek az írónak egy kicsit adósa mindenki, aki a huszadik századi magyar irodalom iránt érdeklődik”.⁴⁴ Bár nem lehetünk biztosak benne, hogy feltétlenül és csak a lírikus Karinthyra gondolt, Angyalosi e sorában lakmusz-pontossággal jelzi a meglehetősen féloldalasra sikerült történeti Karinthy-recepció mulasztását. Ilyen értelemben tekinthetők tehát kis retorikai túlzással a Karinthyról szóló irodalom hőseinek, magányos dzsungelharcosainak mindazok, akik a szerző költői teljesítményével az *Így írtok ti* lírai fejezetein felül is érdemben foglalkoztak (különösképpen fontos ilyen szempontból Ungvári Tamás gesztusának jelentőségét hangsúlyoznunk, mikor az akadémiai irodalomtörténet vonatkozó (V.) kötetének Karinthy-fejezetében külön alfejezetben tárgyalta – még hozzá az *Így írtok tőtől* elkülönítve – Karinthy líráját).

„Hogyan? Hiába?”

Az eddigiek értelmében nem véletlen talán, hogy Móricz Zsigmond közvetlenül Karinthy halála után így kiált fel búcsúztató szövegében: „mennyre fáj, hogy nem tudnak rólad többet, csak hogy jó vicceket csináltál, ki vette észre, hogy vért okádtál, de úri formába öntve”.⁴⁵

Korántsem véletlen, hogy a fenti mondat kelte után pontosan hatvan évvel Karinthy Frigyes egyik legfontosabb kutatója, Fráter Zoltán⁴⁶ lényegében ugyanezt fogalmazza meg a „komoly” Karinthyról elmélkedvén, azonban jelzésértékű, hogy ő immáron a szerző halála óta eltelt több, mint fél évszázad tudományos tapasztalatát summázza ekképpen könyvének zárófejezetében: „Mit szólna hozzá, hogy kedvenc nyilatkozata ellenére, amellyel nem humoristának, hanem gondolkodónak, filozófusnak vallotta magát, elsősorban mégis a humorista alakja rögzült a széles olvasóközönység tudatában, sőt nagyrészt az irodalmi berkekben is.”⁴⁷

Egy gondolat erejéig még visszautalva Móricz költői kérdésére, miszerint a kialakult pályakép e súlyos hiányosságait mégis ki vette észre, dolgozatom zárásaként adható válasz persze még nem nyugtathatná meg Móriczot, azonban a recepció közelmúltbeli alakulása mégis legalább némi bizakodásra adhat okot. Aki ugyanis fellelponza a Jelenkor 2011/1., 2011/2., illetve a 2000 és a Holmi 2011/5. számát, Beck

⁴³ RÓNAY László, *Karinthy Frigyes, a költő* = *Bíráló ábruhában. Tanulmányok Karinthy Frigyesről*, szerk. ANGYALOSI Gergely, Bp., Maccenas, 1990, 55.

⁴⁴ ANGYALOSI Gergely, *Előszó* = *Bíráló ábruhában*, i. m., 5.

⁴⁵ MÓRICZ Zsigmond, *Karinthy Frigyes* = M. Zs., *Tanulmányok*, Bp., Szépirodalmi, 1978, I, 915.

⁴⁶ Aki egyébként lírai ügyekben a Karinthy-kutatók azon szűk táborához tartozik, akiknek nincs, Angyalosit idézve, „adósságuk” a szerzővel szemben, tekintve, hogy *A Karinthy életmű* (Bp., Fekete Sas, 1998) című munkájában külön, a többivel egyenrangú fejezetet szentelt a költő Karinthynek.

⁴⁷ I. m., 143.

András értő és alapos szövegeivel találkozhat,⁴⁸ melyek ugyan egyelőre (és szigorúan idézőjelben) „csak” a *Nibil* kapcsán igyekeznek megújítani a Karinthy-líra kritikai vizsgálatát, a tanulmányfejezetekre érkezett számos reakció⁴⁹ (melyek többsége – hozzám hasonlóan – nem osztja ugyan a szerzőnek azon nézetét, miszerint a *Nibil* korszakos, mi több, új korszakot nyitó nagy műve lenne a magyar irodalomnak – Karinthy költészetének fontosságát és Beck gesztusértékű vitaindítását, a Karinthy-líráról való diskurzus provokálását, újra-, azaz megindítását egytől egyig üdvözli) egyértelműen azt bizonyítja, hogy Karinthy Frigyes két kötetnyi verse eltérő megítélésekkel ugyan, de határozottan rászolgál a megvitatásra.

Persze egy pillanatig sem lehetnek illúzióink afelől, hogy az irodalomtörténetírás, szűkebb értelemben a kanonizálás, nem a tárgyát képező szerzők „kívánságműsora”. Önmagában az a tény, hogy dolgozatom alapján belátható, miszerint Karinthy Frigyes irodalmi ambíciói inkább jobban szorgalmazták volna a nemparodisztikus, nemhumoros művek recepcióját,⁵⁰ még nem tenné méltóvá az életműnek e meglehetősen szűk fejezetét a kritikai vizsgálatra. Azonban reményeim szerint dolgozatommal sikerült bizonyítanom, hogy nem pusztán Karinthy Frigyes emlékének tett privát *szíveség*, hanem (a tiszteletreméltó kivételektől eltekintve) a magyar irodalomtörténetírás több évtizedes, súlyos mulasztását, fájó és fenntarthatatlan hibáját kezdhethénk meg helyrehozni (bár komoly fáziskéséssel), ha végre színt vallanánk azt illetően, hogy Karinthy Frigyes versei (mennyire és mitől) jók, avagy nem jók.

Az ímént sürgetett törlesztési folyamat értelmében íródott ez a munka is.

⁴⁸ BECK András, *Szakítópróba. A Nihil és vidéke*, Jelenkor, 2011/1, 65–75; Uő., *Szakítópróba. A Nihil és vidéke*, II, Jelenkor, 2011/2, 195–203; Uő., *Nibil és Csömör. Két vers véletlen találkozása a Nyugat szerkesztőségének asztalán*, 2000, 2011/5, 62–72; Uő., *Szakítópróba. Közlebb a Nihilhez*, Holmi, 2011/5, 591–614. – Nem elfeledkezve természetesen a szerző egyéb, hasonló törekvésű írásairól, például az ÉS 2003. augusztus 29-i számában megjelent *Még mindig a palackban* című recenzióról (BECK András, *Még mindig a palackban*, Élet és Irodalom, 2003. augusztus 29. = http://www.es.hu/beck_andras;meg_mindig_palackban;2003-09-01.html [2012. 10. 03.]

⁴⁹ Lásd továbbá a *Jelenkor* 2011/3. számát is.

⁵⁰ Ismét LACZKÓ Gézát idézve: „Maga Karinthy idegesen, sértődötten tiltakozott humoristának való beskatulyázása ellen [...]” (*Karinthy*, i. m., 324.)